

Nederlandse Hervormde Kerk
Gereformeerde Kerken in Nederland
Evangelisch-Lutherse Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden

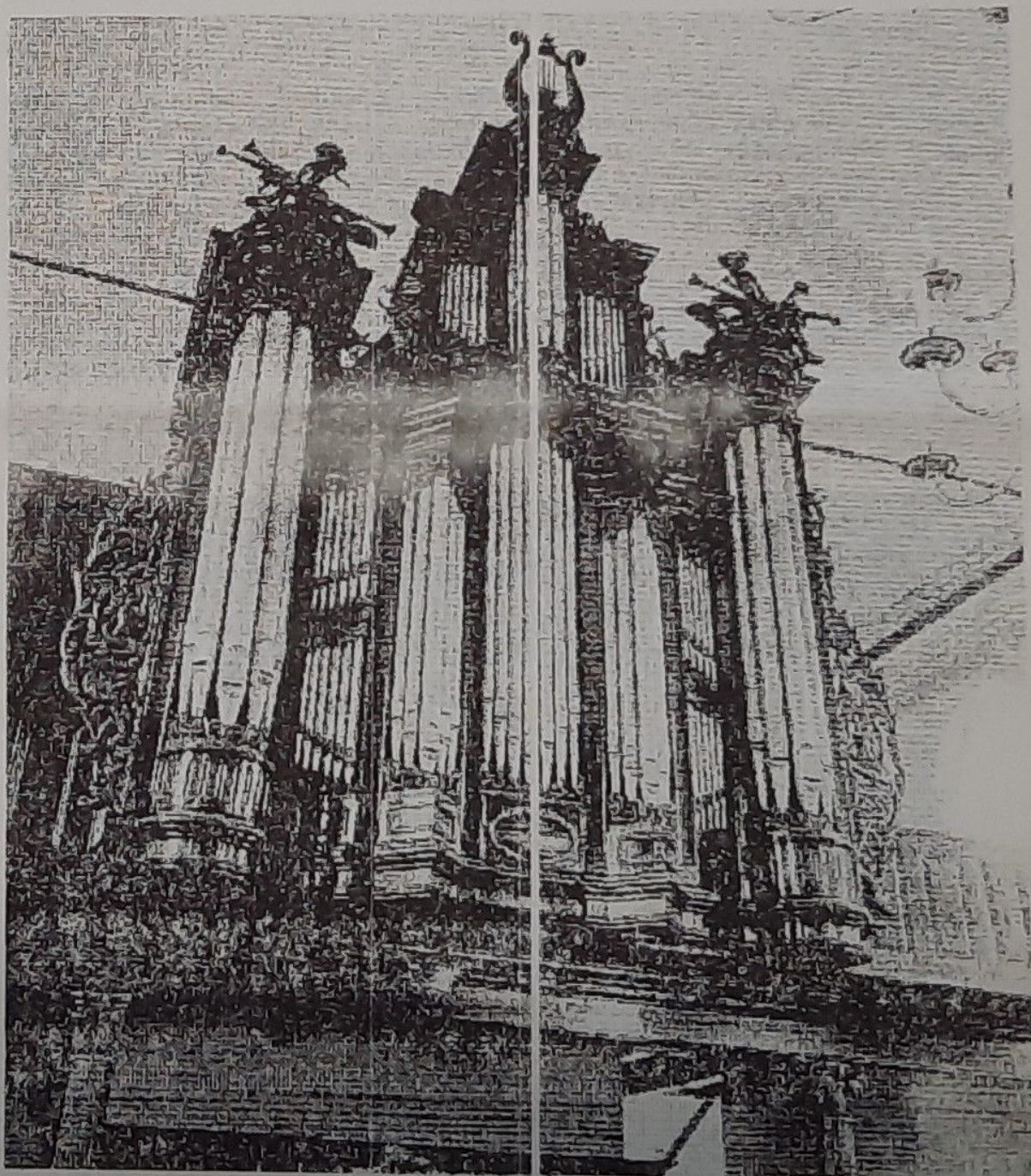

Samen op Weg-kerken

Commissie voor Orgelzaken -
Orgelcommissie der Ned. Herv. Kerk -
Postbus 176 - 3300 AD Dordrecht.

Voorlopig Rapport, conform art. 2 der Generale Regeling voor de Orgelcommissie (ordinantie 11-B-4), betreffende het orgel in de Ned. Herv. Kerk te Odoorn.

Het onderzoek is uitgevoerd op 14 december 2001 door Aart van Beek.

Actuele vraagstelling.

Op 28 november 1999 is een onderzoek uitgevoerd. De bevindingen hiervan staan in het Voorlopige Rapport d.d. 13 januari 2000.

Inmiddels is, naar bij het bezoek op 14 december 2001 werd meegedeeld, regelmatig hangerij aan de orde. De vraag is welke oorzaak dit heeft en op welke wijze het probleem opgelost kan worden.

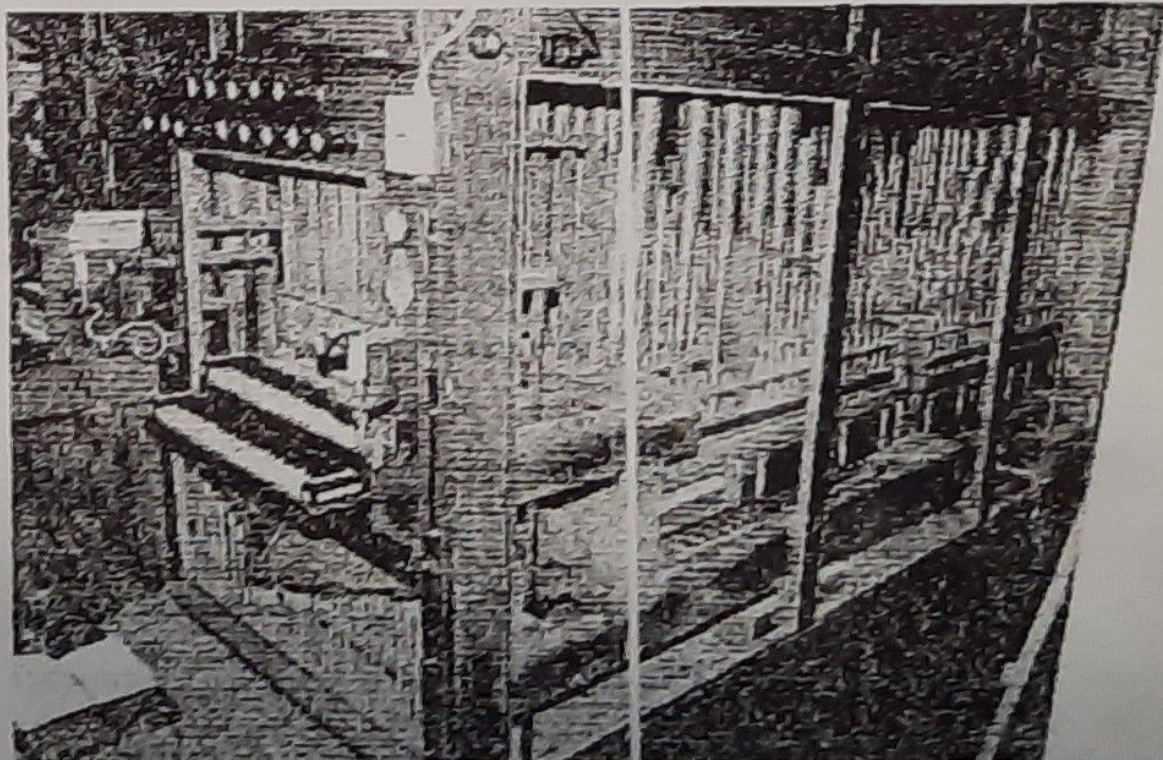
Beknopt historisch overzicht.

Het instrument is in 1899 vervaardigd door de Gebr. Van Oeckelen te Glimmen. Blijkens de aangetroffen toestand is het instrument omstreeks 1970 geheel gerestaureerd. Het orgel is als onderdeel van het kerkgebouw een beschermd rijksmonument (Monumentnr. 31221, orgelnr. 1111).

Beschrijving.

Het orgel staat op een balkon aan de westzijde van het kerkinterieur. Het heeft een rijzig front dat in de balustrade is geplaatst. Het front heeft een ordening waarin een hoofd- en bovenwerk zich aftekenen. Het hoofdwerkfront is zevenledig en heeft, van buiten naar binnen, ronde torens vervolgens gedeelde vlakke velden, spitse zijtoren en in het midden een vlak veld. Het bovenwerkfront heeft een ronde middentoren en ongedeelde vlakke zijvelden. Vormgeving en ornamentiek vallen binnen het kader van de negentiende eeuwse neo-barok.

De klaviatuur bevindt zich in de noordzijde van de orgelkas. Afgezien van het niet originele voetklavier en orgelbank is de klaviatuur in de oorspronkelijke staat bewaard. Ook de fraaie koperen kandelaars zijn nog aanwezig. De fraaie originele orgelbank is achter het orgel bewaard. De registerplaatjes zijn geëmailleerd. Een enkel registerplaatje ontbreekt, de functie van deze knop is onduidelijk, mogelijk was deze slechts voor de symmetrie aangebracht.

Overzicht klaviatuur en mechaniek en windlade hoofwerk. 14-2-2002

De frontzijde en de zijwanden van de orgelkas zijn in een fraaie notenhoutimitatie geschilderd die waarschijnlijk nog de originele is of daarop gebaseerd.

Tussen de achterwand en de torenmuur bevindt zich een stempad. Ter hoogte van het bovenwerk is de orgelkas door twee balken met de torenmuur verbonden. Op deze balken liggen losse planken die als "stemvloer" voor het bovenwerk moeten dienen.

De windvoorziening, een grote magazijnbalg met twee scheppers, bevindt zich in een kast aan de zuidzijde van de in het kerkinterieur springende toren.

Het hoofdwerk heeft een C- en een Cislade waarvan de canceldeling in hele tonen naar het midden toe afloopt. Bij de lade van het bovenwerk loopt de canceldeling vanuit het midden in hele tonen naar weerszijden af. Van beide werken bevindt de C-kant zich aan de noordzijde. De lade van het bovenwerk is tamelijk ondiep en ligt achterin de kas. Tussen het front en de bovenwerklade staan de afgevoerde pijpen van de drie achtvoetsregisters. Van de 70 frontpijpen zijn er 46 loos, waaronder het gehele front van het bovenwerk.

De dispositie luidt als volgt:

Hoofdwerk (C-f3):

Praestant 8'

C 1/m gs° in het front, a° 1/m f3 op de lade. a° 1/m c3 expressions, cs3 1/m f3 natuurlijke corpuslengte.

Bourdon 16'

C 1/m h° eiken afgevoerd van de lade, c1 1/m f3 metaal.

Roerfluit 8'

C 1/m H eiken, c° 1/m f3 metaal.

Octaaf 4'

C 1/m b1 expressions, h1 1/m cs2 stemkrul in rand, d2 1/m f3 natuurlijke corpuslengte.

Quintfluit 3'

conisch pijpwerk, C 1/m ds° stemkrullen in de bovenranden, e° 1/m f3 natuurlijke corpuslengte.

Cornet II-V

Samenstelling:

$$a^{\circ} 8' + 1 \frac{3}{5}' = b^{\circ} 8' + 3' + 1 \frac{3}{5}' = h^{\circ} 8' + 3' + 2 - 1 \frac{3}{5}' = c1 8' + 4' + 3' + 2' + 1 \frac{3}{5}'$$

8' metaalgedekt, overige koren cilindrisch open.

4' c1 1/m ds2 expressions, e2 1/m f3 nat. lengte.

3' b° 1/m a1 expressions, b1 1/m f3 nat. lengte.

2' h° 1/m fs1 expressions, g1 1/m f3 nat. lengte.

1 3/5' a° 1/m d1 expressions, ds1 1/m f3 nat. lengte.

Curieus is de ordening op de lade in verband met de beperkte ruimte. Van gs1 1/m f3 staat het achtvoetskoor aan de frontzijde van de pijpenstok en vervolgens de hogere koren volgens de aflopende voetmaat. Daaronder wordt deze ordening per volgend cancel (aan C- en Ciskant) steeds 180° gedraaid.

Octaaf 2'

C 1/m b° expressions, h° 1/m f3 nat. lengte.

Trompet 8' bas/discant

Deling tussen h° en c1. Metalen koppen en stevels. De stevels zijn voorzien van messing ringen aan de bovenzijden.

Bovenwerk(C-f3):**Violon 8'**

Geheel open register, geheel met expressions.

Holfluit 8'

C 1/m H houtgedekt, c° 1/m f3 cil. open, geheel met expressions.

Viola di Gamba 8'

Geheel open register. C 1/m F afgevoerd, geheel met expressions.

Fluit 4'

C 1/m H gedekt, c° 1/m f3 cilindrisch open. c° 1/m d2 expressions, ds2 1/m b2 stemkrul in rand, h2 1/m f3 nat. lengte.

Woudfluit 2'

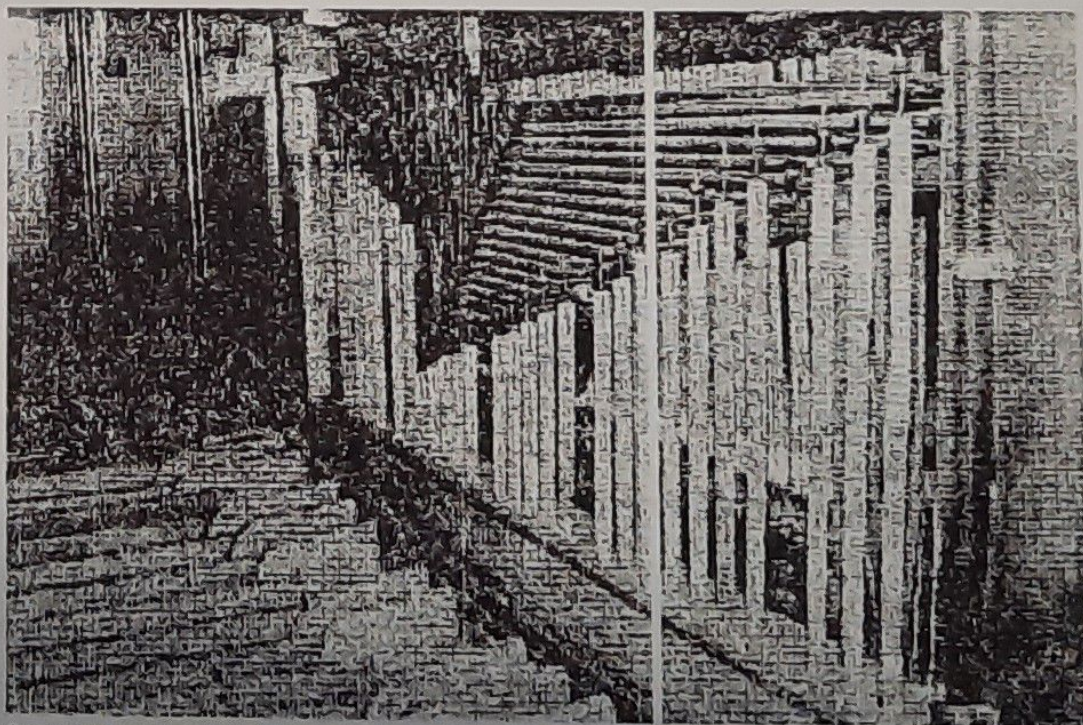
Geheel cilindrisch open, C 1/m cs1 expressions, d1 1/m f3 nat. lengte.

Aangehangen pedaal C-d1.**Twee afsluiters - Manuaalkoppel en Windlosser****De toestand van het instrument.**

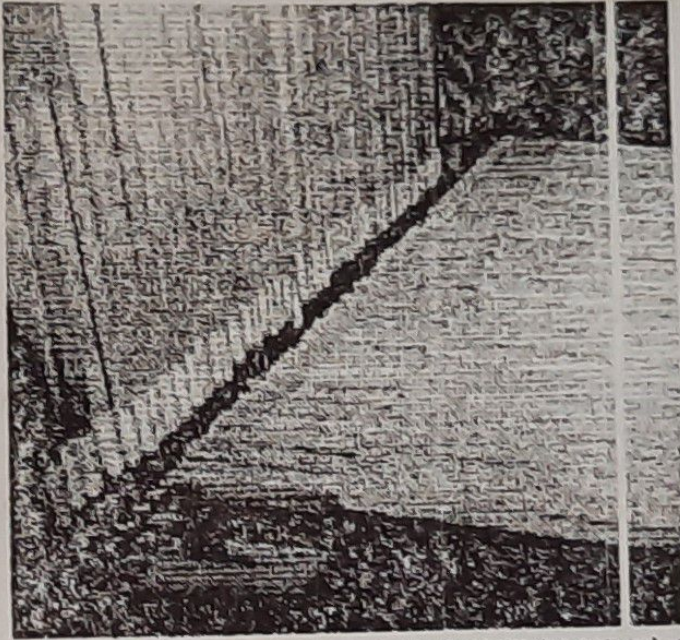
De toestand is ten opzichte van het onderzoek in 1999 nauwelijks veranderd.

Bij het recente onderzoek is de nadruk gelegd op het traceren van de oorzaak van de klachten. Na het geruime tijd bespelen van het instrument trad inderdaad hangenij op. Soms verdween de hanger vanzelf, soms pas na het morrelen aan de klaviatuur. Het toucher is robuust maar desondanks soepel te noemen.

Ogenscheinlijk lijkt een vervanging van de klaviatuur een adequate oplossing. Dit is echter niet het geval. De klaviatuur is in principe in een nog redelijk goede conditie. De oorzaak van het probleem is de afstelling van de stekers van het hoofdwerkmechaniek en van de winkelhaken eronder.

Op de achtergrond de stekers van het hoofdwerkmechaniek met de voorzijde van de winkels. Situatie 26-11-1999.

Situatie 14-12-2001. Links de stekers, rechts de abstracten naar het waloraam. Daartussen bevindt zich een balk met de winkelhaken.

De stekers zijn een onderdeel van het speelmechaniek van het ondermanuaal. Ze vormen de verbinding tussen de onderzijde van de toetsen naar de winkelhaken die zich in een balk boven de balkonvloer bevinden. De stekers zijn niet vierkant maar min of meer rond afgeschuind.

Er is een geringe zijwaartse speling van de winkelhaken in de groeven van de balk. De stekers zijn niet vierkant maar rond afgeschuind. Als de bijbehorende toets wordt aangeslagen treedt een minieme zijwaartse torsie op. Soms wordt een naastliggende winkelhaak en/of stelmoer meegetrokken met de hangerij als gevolg.

Beleidsadvies.

De storingen in het mechaniek.

De toestand van het orgel is als geheel nog redelijk. Een totale restauratie is niet acuut aan de orde. De storingen in het mechaniek zijn zo hinderlijk dat op dat punt maatregelen noodzakelijk zijn.

Het mechaniek van het hoofdwerk moet vanaf de toetsen tot en met de winkelbalk worden nagelopen op overmatige speling en waar nodig gerepareerd. Waarschijnlijk zal het richten van de draden aan de onderzijde van diverse stekers en het verminderen van de zijwaartse speling van sommige winkels afdoende zijn. Incidentele vervanging van draden/slifen en stelmoeren zal waarschijnlijk nodig zijn. Deze werkzaamheden kunnen worden beschouwd als (groot) onderhoud.

De jaarlijkse onderhoudskosten zijn via de BROM-regeling voor 50% subsidieabel tot een maximum van € 1.362,- (voorheen fl. 3.000,-). Het is aannemelijk dat een goede orgelmakerij de aan de orde zijnde problematiek in ca. een à twee werkdagen kan oplossen, tenzij de gehele winkelbalk moet worden gedemonteerd. Hulp van een gemeentelid kan de kosten reduceren.

Dit onderhoudswerk kan het beste worden uitgevoerd door een orgelmakerij die over veel ervaring met restauratie en onderhoud van de orgels van Van Oeckelen beschikt.

De stemvloer.

Bij het laatste onderzoek was de toestand van de stemvloer achter het bovenwerk ten opzichte van het onderzoek in 1999 niet gewijzigd. Het verdient aanbeveling om deze zeer onveilige situatie te verbeteren. Voor de uitwerking daarvan is in het Voorlopige Rapport d.d. 13 januari 2000 een aanbeveling gedaan. Vanwege dit (on)veiligheidsaspect is het bovenwerk bij het recente onderzoek niet onderzocht. Voor de vraagstelling was dat overigens niet noodzakelijk. Het mechaniek van het bovenwerk functioneert zonder storingen.

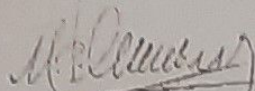
Onderhoud en restauratie in de toekomst.

Bij de bespreking op 14 december 2001 is aan de orde geweest dat er waarschijnlijk in 2004 een nieuwe subsidieregeling effectief wordt, de zgn. BRIM-regeling. Daarbij is besproken dat deze regeling procedureel soepeler zal werken dan de huidige BRRM-regeling.

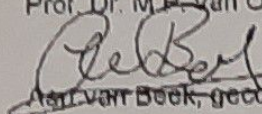
Conclusie.

De veronderstelling dat de klavieren vervangen zouden moeten worden is niet terecht. Herstelling en afregeling van het mechaniek is goed mogelijk en kan in de loop van dit jaar in het kader van de bestaande BROM-regeling worden uitgevoerd.

Dordrecht, 4 april 2002.

Prof. Dr. M.P. van Overbeeke ra, voorzitter.

Jan van Beek, geïmmitteerde voor orgelzaken.